

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Ilg Barbara

„A trianoni trauma kollektív emlékezeti feldolgozása a korabeli és a rendszerváltás utáni politikai napilapokban, a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés módszerével. „

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

**Dr. Sipos Balázs, Ph.D,
Habilitált egyetemi docens**

Budapest, 2021

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Ilg Barbara

„A trianoni trauma kollektív emlékezeti feldolgozása a korabeli és a rendszerváltás utáni politikai napilapokban, a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés módszerével.,,

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Sipos Balázs PhD

© Ilg Barbara

Tartalomjegyzék

I.	Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
II.	Felhasznált módszer:	9
II.1.	A narratív pszichológiai tartalomelemzés módszere	9
II.2.	A minta leíró adatai	9
II.3.	A narratív pszichológiai tartalomelemzés menete a saját kutatásban	11
II.3.1.	Csoportközi elfogultság/valencia vizsgálata	11
II.3.2.	Az értékelői perspektíva és a narrátori értékelések tartalmára vonatkozó vizsgálat menete.	12
II.3.3.	Saját csoport értékelői perspektívája a politikai irányultság szerint	13
II.3.4.	Az érzelmek relatív gyakoriságának vizsgálata	13
II.3.5.	A szélsőséges érzelmek relatív gyakoriságának vizsgálata	14
II.3.6.	Tagadások relatív gyakoriságának vizsgálata	15
III.	Hipotézisek	16
IV.	A narratív pszichológiai kutatás eredményei.....	18
IV.1.	A csoportközi értékelés valenciája szerint	18
IV.2.	Értékelői perspektíva és narrátori érzelmek	23
IV.3.	Traumafeldolgozás és érzelmek	25
V.	Összefoglalás.....	28
VI.	Hivatkozások (Tézisfüzet)	31
VII.	A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke	32

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

A trianoni békekötést és következményeit napjainkban is a nemzet egyik legnagyobb tragédiájának tartják, csakúgy a téma tudományos kutatói, mint a mindennapi emberek. (Romsics [2010]) A kétezres évek közepétől kezdve a trianoni békeszerződés történelmi traumaként jelenik meg a közéleti diskurzusokban, és a politikai napilapokban, politikai pártállásra és kulturális beállítódásra való tekintet nélkül. 2010-ben pedig, amikor az országgyűlés a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánította június 4-ét, számos történész és társadalomtudós „máig ható társadalmi traumának” nevezte a békekötést. (Kovács [2015]p.82) Trianon társadalmi illetve történelmi traumaként való azonosítása tehát nemcsak a széleskörű nyilvánosságban terjedt el, hanem átszivárgott a történelmi diskurzusokba és a publicisztikákba is. Ahogyan Kovács Éva ([2015]p.84) is utal rá, egy meglehetősen komplex és vitatott fogalom került át a pszichológiából a történetírásba.

„...a magyar történészek a traumát általában a klasszikus szociálpszichológiai értelemben használják: olyan társadalmi konstrukciónak tekintik, amely megélt tapasztalatokon alapul.” (Kovács, [2015]pp.94) A szociálpszichológia a trauma fogalmát az egyént a külvilágból jövő fenyegetéssel való megküzdés, és ehhez kapcsolódóan az identitás összefüggésében tárgyalja. Ugyanakkor számos közös vonást mutat a pszichés traumával.(László, [2005]p.212)

Óhatatlanul felvetődik a kérdés, hogy a trianoni békeszerződés társadalomtudományi és történettudományi leírására hogyan, és miért tűnhet alkalmasnak a pszichológiai trauma fogalma?

Egyrészt a pszichés trauma legfontosabb jellemzője, hogy kiváltója egy váratlan a pszichén kívülről vagy belülről jövő esemény, amely váratlanul, heves sokként éri az egyént. Ez a külső behatolás pszichés, de akár szomatikus tüneteket is kiválthat, és kitörölhetetlen nyomot hagy az egyén lelki életében. (Laplanche, Pontalis [1994]p.86)

Másrészt a pszichés trauma természeténél fogva a világot a jó és a rossz dichotómiájába, az áldozat és az elkövető, a traumatizált és a traumatizáló kettősségébe helyezi. (Erős [2007]p.16) Ezért azokban az esetekben, amikor a traumát kiváltó esemény nem természeti katasztrófa vagy az „isteni gondviselés büntetése”, az egyik legfontosabb kérdés mindig az, hogy kinek a traumájáról beszélünk, azaz ki az áldozat, és ki az esemény okozója, azaz az elkövető.

A történelmi traumák, vagy kollektív traumák, „nem csupán következményeikben, hanem eredetükben is társadalmiak,” (Erős [2007]p.17) azaz az elkövető és az áldozat szerepében is általában egy-egy csoportot azonosíthatunk.

A kollektív trauma ismérve továbbá, hogy következményei újabb pszicho-szociális traumákat indukálnak, mivel tekinthetők „egymást követő események olyan láncolatának, amelyek külön-külön,

és együttesen is, különféle módokon és mélységekben traumatizálták a közvetlenül érintetteket és környezetüket.” (Erős [2007]p.17)

A kollektív traumában az áldozati csoport minden tagja érintett, olyannyira, hogy „az elszenvedett sérelmek, igazságtalanságok emlékei nemzedékeken keresztül tovább élhetnek a generációs, családi emlékezetben, történeti narratívumokban és a különféle szimbolikus, kulturális reprezentációkban.” (Erős [2007]p.20)

Nagy vonalakban tehát a traumát kiváltó esemény váratlansága, az áldozat és elkövető szerep dialektikája, és a feldolgozására való törekvés az egyéni és a kollektív traumának is közös ismérvei.

Romsics [2010] például a következő módon használja fel a pszichés trauma metaforáját Trianon okairól írott értekezésében:

„A magánéleti tragédiát - legyen szó családi vizálýról vagy egy balesetról - minden ember nehezen dolgozza fel. A nemzeti tragédiákkal ugyanígy vagyunk. Egyrészt nehéz megbarátkozni az új, a korábnál előnytelenebb helyzettel, másrészt nem könnyű elkerülni a felelősségáthárító magyarázatok csapdáit. A magyar nemzet történetében az egyik legnagyobb ilyen trauma az 1920-as trianoni békeszerződés. Nem elsősorban azért, mert ennek értelmében Magyarország elveszítette területének és nemzeti vagyonának mintegy kétharmadát. Hanem azért, mert az elcsatolt területeken több mint hárommillió magyar is élt. Ráadásul ezek mintegy harmada közvetlenül az új határok túloldalán, vagyis az új Magyarország magyarjaitól karnyújtási távolságra. Ez még azok számára is nehézzé, sőt gyakran lehetetlenné tette a döntésbe való őszinte belenyugvást, akik egyébként elfogadták a multietnikus Magyarország nemzetiségeinek a jogát saját állam alapítására. A nem várt és hatalmas sok miatt évtizedekig burjánoztak a meseszerű és felelősségáthárító magyarázatok.“ (Népszabadság, 2010. 06.05.)

E szerint tehát a traumatikus élmény elsősorban és közvetlenül az elcsatolt területeken élő több mint hárommillió magyart és családjukat érintette, főként azért, mert az elcsatolt lakosság legnagyobb része az új határok mentén élt, az anyaország szomszédságában. Családok, közösségek tagjait szakították el egymástól, és sokan elkeseredettségükben az anyaországba menekültek.

Ezt még tetézte az a tudat, hogy a béke megalkotásakor az antantot a népek önrendelkezési jogának elve és az azonos nemzetiségek államhatárokkal való elválasztása vezérelte, Magyarországgal szemben azonban ezek az elvek nem teljesen érvényesültek. Az egyéni tragédiákhoz nagyban hozzájárult, hogy az elszakított területeken maradt magyarság kisebbségi jogait az új nemzetállamok erősen korlátozták, annak ellenére, hogy a békeszerződések során ennek ellenkezőjét írták alá. Így tehát a totális háború okozta emberi és anyagi veszteségek mellett, sokakat a békeszerződés következményei személyesen is érintettek. Így ezek az egyéni tragédiák együttes élménnyé összefonódva a kollektív trauma részévé váltak. (Erős [2007])

Úgy tűnik, hogy az áldozati csoport a trauma dialaktikájából kiindulva az elszakított területek magyarsága. Az pedig, hogy ennek a csoportnak az összes tagja hasonló traumát élt át egy időben és egy helyen, azt jelenti, hogy ugyanabban a fájdalmas tapasztalatban osztozott. A traumatikus tapasztalat a szomszédos államok kisebbségévé váló magyar csoportok esetében vitathatatlanul jelentkező jogaik korlátozásában, vagy akár tettelegességig fajuló atrocitásokban. Kérdés azonban az, hogy hogyan vonatkoztatható ez a trauma a nemzet egészére? Hiszen, ahogy Kovács Éva is rámutat,

amit ma Trianon-érzésnek nevezünk, az csonkamagyarország, ezen belül is a középosztály tapasztalatából származik, és nem az első világháborúban részt vevő kortárs magyar állampolgárok tapasztalatából. (Kovács [2015]p.95)

A közös traumatikus tapasztalat mind az elszakított országrészek, mind az anyaországban maradók számára az első világháborús borzalmakból, veszteségekből táplálkozhatott volna. „Volt tehát olyan traumatikus tapasztalat, amely ösztársadalmi mértékben hathatott, az azonban az I. vh univerzumában keletkezett.” (Kovács [2015]p.95)

Ennek ellenére sokkal inkább beszélünk Trianoni traumáról, mint az I. világháború traumájáról. Úgy tűnik, hogy Trianon mindent felülírt és szinte önálló életet él, mintha a békeszerződés nem az első világháború kimenetelének eredménye lenne.

A pszichés trauma másik jellemzője, hogy legtöbbször egy váratlan esemény váltja ki a tüneteit, amelyek később emléketörés formájában ugyanolyan váratlanul törnek be az egyéni pszichébe, mint a traumatikus esemény.

A trianoni békeszerződést traumatikusnak nevezni, egyúttal ezt a váratlanságot és sokk hatást is jelenti. Valójában a békeszerződés aláírása nem érte váratlanul a nemzeti csoportot, hiszen mint tudjuk, felkészült békedelegáció tárgyalt a magyarok részéről a szerződés feltételeiről 1920 januárjában, amely aztán az elfogadhatatlan feltételek miatt le is mondott. A trauma meglepetésszerű természete azonban az egyszeri és megismételhetetlen érzését váltja ki Trianonnal kapcsolatban, és ez is hozzájárul ahhoz, hogy Trianont az első világháborútól függetlenül szemléljük.

Az egyéni traumák esetében, amikor a traumatikus esemény egyértelműen emberi kéz műve, előfordulhat, hogy a tanúk az áldozat és az elkövető között feszülő ellentét csapdájába kerülnek. (Herman [2011]p.19) Ennek ellenére nagyon fontos, hogy az áldozat nem cselekvője, hanem mindig elszenvedője a traumatikus eseménynek, azaz semmi esetre sem hibáztatható azért, ami történt vele.

A trianoni béke esetében a traumát kiváltó eseménnyé maga az aláírás aktusa válik, amikor az a paradox helyzet áll elő, hogy valójában a magyar aláírók, követnek el bűnt a nemzet ellen. Nem véletlen, hogy 1920-ban a nemzetgyűlésben arról folyik a vita, hogy a kormány valóban aláírja-e, vagy egyáltalán joga van-e aláírni a békeszerződést, valamint, hogy ki legyen az a politikai szereplő, aki ezáltal politikai karrierjét feláldozva, aláírja a szerződést. Trianon traumatizálása az 1920-as évek közepén kezdődik, amikor revíziós mozgalom kibontakozik és 1928-ban Lord Rothermere fellépésével a tetőfokára hág. Így a trauma dialektikájának köszönhetően az elkövetőkből áldozatok lesznek.

A trianoni békeszerződés traumaként való értelmezése tehát lehetőséget biztosít arra, hogy a magyar csoport áldozatként azonosítsa önmagát.

A harmadik fontos komponens, amely a trauma-elmélet eleme, maga a gyógyulás folyamata. A pszichés traumából való felépülést a pszichológiában szakaszokra osztják. Az első szakaszban a legfontosabb a túlélő testi és lelki biztonságának megteremtése, majd ezután következik a terapeutával közösen a traumára való emlékezés, amelynek célja egy olyan koherens érzelmekkel teli narratívum

kialakítása, amely illeszkedik az áldozat élettörténetébe. A kezelés végére a páciensnek vissza kell nyernie önbecsülését, helyre kell állítania emberi kapcsolatait, és egy kész jövőre vonatkozó tervvel kell rendelkeznie. (Herman [2011]p.254) A pszichoterápia célja tehát az, hogy a traumát integrálja a páciens identitásába.

A történettudományban a trauma és a traumatikus élmény fogalmát az emlékezés és az emlékezet kontextusában próbálják meg értelmezni, és a leggyakrabban Freud írásaihoz nyúlnak vissza. Paul Ricoeur [2006], Dominick LaCapra [2001] számára Freud két írása, az 1914-ben publikált *Isméltés, emlékezés és átdolgozás* és az 1917-ben megjelent *Gyász és melankólia* című tanulmányok jelentették a kiindulópontot. A pszichés trauma patológikus és lelki tünetei és a csoportidentitást ért traumák társadalmi tünetei között Ricoeur például közvetlen megfelelést lát. Szerinte nemcsak a tünetek transzponálhatóak a társadalmi jelenségekre, hanem a Freud által kidolgozott pszichoanalitikus terápia is alkalmazható a társadalmi hisztériák vagy traumák gyógyítására. (Gyáni [2010]p. 269)

A tudományos narratív pszichológia a csoportot ért trauma vizsgálatakor a csoport történetét veszi alapul, és feltételezi, hogy a csoport történetekből megállapításokat tehetünk a csoport identitására vonatkozóan.

Elméleti modellje a személyes és a csoportidentitás folyamatainak vizsgálata során figyelembe veszi az alkalmazkodás és a megküzdés vagy a trauma feldolgozásának különböző formáit is. Azaz feltételezi, hogy akár a személyt, akár a csoportot érintő trauma kiváltotta tünetek az identitás folytonosságát és stabilitását veszélyeztetik és megtörik. Amikor egy csoport esetében traumafeldolgozásról beszélünk, akkor lényegében a csoportidentitás sérülésének helyreállítási folyamatáról van szó. A narratív pszichológia a csoportok történeteit, vizsgálja, nemzetek esetében pedig a nemzetek történeteit. Ezek a történetek nemcsak a történelem kanonikus szövegei lehetnek, hanem a kollektív emlékezetben őrzött hagyomány és a személyes emlékezet történetei is. Az elmélet a személyes és kollektív identitás között párhuzamot vonva azt állítja, hogy a csoportot ért trauma vagy veszteség kollektív emlékezeti feldolgozása nyomon követhető az emlékezeti folyamatokban, és a csoportidentitás sérüléseit és az csoportidentitás helyreállításának folyamatait is képesek vagyunk vizsgálni. (László [2012]p.211)

A kollektív traumák hatása csoportközi helyzetekben jelentkezik, amikor az egyének csoporttagként kategorizálják önmagukat. Ilyenkor sérülhet az önértékelés, a helyzetek és a külső csoportok megítélése, heves érzelmi reakciók léphetnek fel. (László [2012]p.215) A narratív pszichológia trauma-elmélete szerint a csoport traumatizációja csoportközi konfliktus eredménye. László [2012]p.213) a pszichés trauma dialektikájából kiindulva kétféle esetet hoz példának a csoport egészét érintő traumára. Az egyik a huszadik századi népiirtások, etnikai tisztogatások és a Holokauszt, amikor „e csoportok tagjai csak azért szenvedtek üldöztetést, mert az adott csoporthoz tartoztak.” (László [2012]p.213) A másik pedig az olyan háborús veszteségek, területvesztések, presztízsveszteségek, amelyek etnikai-nemzeti csoportokat érintenek egy-egy csoportközi konfliktus után. László Volkan

[1989] nyomán a trauma feldolgozásában látja a különbséget, és választott traumáról beszél abban az esetben, amikor egy csoport ragaszkodik hősiességéhez, anélkül, hogy képes lenne veszteségeit feldolgozni.

A választott trauma nemzedékről nemzedékre továbbított, mégpedig projekció révén, azaz az idősebb generáció tagjai elkülönítik a csoport identitását ért sérülésre vonatkozó mentális reprezentációkat, borítékolják sérült selfjüket, és ezt továbbadják az új generációnak. Így az új generáció feladata lesz feldolgozni az ősök traumáját. Az áthagyományozott feladat egyben a csoportidentitást is megerősíti, hiszen biztosítja a folytonosságot az elődök és az utódok között.

A választott trauma nincs feltétlenül a felszínen a jelenbéli csoport aktuális mentális reprezentációiban, azt bizonyos történelmi körülmények (vagy politikai vezetők) hívják elő, legtöbbször identitásfenyegetés esetén. (Ez az identitásfenyegetés lehet valós, de lehet a politikai leader vagy propaganda által konstruált.) Ekkor arra szolgál, hogy a csoport tagjainak önbecsülését megerősítse, és feljogosítsa a bosszúra az ellenséges csoporttal szemben. A választott trauma tehát a csoport identitásának lehet akár az alappillére is bizonyos történelmi helyzetekben. (Volkan [1998]p.46)

Kiinduló hipotézisem szerint a trianoni békeszerződés a magyar nemzeti csoport választott traumája, mivel a csoport múltjáról szóló mentális reprezentációiban identitásfenyegetésként jelenik meg, így alkalmassá válik arra, hogy valahányszor előbukkan, a csoportidentitás alapja legyen. Az esemény önmagában, a béke aláírása, az egész nemzetre vonatkozott szimbolikusan, következményei azonban csak az elszakított területeken lévő magyarság számára váltak valódi identitásfenyegetéssé. Ennek ellenére a korabeli médianyilvánosságban és a társadalmi nyilvánosságban nagyon rövid időn belül mégis az egész nemzeti csoportot ért identitásvesztésként interpretálják, azaz létrejön egy egységes traumareprezentáció az 1920-as évek végére, amely alkalmas arra, hogy nemzedékről nemzedékre áthagyományozódjon és a csoportot érő identitásfenyegetések esetén újra és újra felbukkanjon.

Saját kutatásomban olyan politikai napilapokban megjelenő újságcikkeket vizsgáltam a narratív pszichológiai tartalomelemzés módszerével, amelyek a trianoni békeszerződés témájában íródtak egy héttel az aláírás, június 4-e előtt, és után. Két szövegtörzset alakítottam ki, az egyik az 1920 és 40 között megjelent cikkekből áll, a másik pedig a 1990-2010-ig elérhető szövegeket tartalmazza. A nyolcvanöt évet átölelő szövegtörzs longitudinális vizsgálata során a kiinduló hipotézisem az volt, hogy a trauma dialektikája kiválóan alkalmas arra, hogy a háborút lezáró trianoni békeszerződést a magyar nemzet kitüntetett történelmi traumájává tegye. Mivel a korabeli médiumok közül elsősorban a politikai napilapok voltak a tájékoztatás és a véleményformálás legelterjedtebb fórumai, ezért feltételezem, hogy a narratív pszichológia trauma-elmélete tükrében (és módszerével) vizsgálva a korabeli és a rendszerváltás utáni szövegeket, képet kaphatunk arról, hogy a trianoni békeszerződés eseménye és magyarországi fogadtatása miért lett alkalmas, és hogyan vált „nemzeti (választott) traumává.”

II. Felhasznált módszer:

II.1. A narratív pszichológiai tartalomelemzés módszere

A narratív kategorikus tartalomelemzés, melyet a vizsgálatban használtam, egy számítógépes kvantitatív tartalomelemző módszertan, amely a narratív kompozíció és a narratív kategóriák pszichológiai szempontból értékelhető nyelvi jegyeit keresi meg a szövegben. A NarrCat-nak elnevezett tartalomelemző programcsomag tulajdonképpen különféle szótárakkal rendelkezik, amelyekben a személyes, illetve a csoportidentitás szempontjából releváns szavak szerepelnek azokkal a nyelvtani struktúrákkal együtt, amelyek a szavak szemantikai jelentésén túl információt hordoznak a személy vagy a csoport identitás állapotairól. (László [2012]p.132)

Ilyenek lehetnek például azok a funkciósavak, amelyeket a depresszív állapotok diagnózisával lehet kapcsoltna hozni. Konkrétabban: depresszióban megnő az egyes szám első személy és a tagadás száma a nyelvhasználat során. (Hargitai és mtsai [2005])

A nyelvtani struktúrák közül az igeidő is kategoriálisan jelentéstelivé válhat: a múlt idő használata a trauma feldolgozottságát, a jelen időé a feldolgozatlanságát indikálja. (Ehmann [2005])

A magyar nyelvben, mivel toldalékoló nyelv, az önmagunkra utaló szavak egy szövegben nem merülnek ki az egyes szám első személyű személyes névmásokban, hanem az igeragozás egyes szám első személyű alakjait is figyelembe kell vennünk, még hozzá nemcsak jelen időben, hanem valamennyi igeidőben, és nemcsak alanyi, hanem tárgyas ragozásban is. Azaz nemcsak szavak, hanem nyelvtani formák is beletartoznak például az önreferencia kategóriába. (László [2011])

A morfológia és a nyelvtan együttes alkalmazása válik tehát lehetővé a NarrCat szótáraiban, amelyek nyelvtannal kibővített kategoriális szótárak releváns pszichológiai tartalommal. (László [2011])

II.2. A minta leíró adatai

Saját kutatásomban a trianoni békeszerződésről szóló, politikai napilapokban megjelent újságcikkben a traumafeldolgozás folyamatait vizsgáltam narratív pszichológiai tartalomelemzéssel. 1920-2010-ig öt, illetve tíz évenkénti bontásban azokat a szövegeket gyűjtöttem össze, amelyek a békeszerződés aláírásának napja, június 4-e előtt egy héttel, és után egy héttel jelentek meg, és a trianoni békeszerződés volt a központi témájuk.

A szövegkorpuszt két nagyobb egységre osztottam: az első az 1920-1940-ig tartó időszakot öleli fel, tíz éves, és öt éves bontásban, a második pedig az 1990-2010-ig tartó időszakot öt éves bontásban. 1940 után, és a rendszerváltás előtti intervallumban, mintegy 50 év sajtóanyagában az évfordulót megelőző és az azt követő héten nem találtam a trianoni békeszerződésre vonatkozó írásokat. Az első szövegkorpuszban összesen hét különböző politikai napilap szövegei szerepelnek az alábbi évekből:

1. táblázat

Korabeli újságok korpuszai szószámmal 1920-1940

1920	1930	1935	1940	Összes szószám
<i>Budapesti Hírlap</i> 7369	<i>Budapesti Hírlap</i> 14 395	<i>Budapesti Hírlap</i> 490	megszűnt	<i>Budapesti Hírlap</i> 22 254
<i>Az Est</i> 13 842	<i>Az Est</i> 3862	Nincs adat	megszűnt	<i>Az Est</i> 17 704
<i>Pesti Hírlap</i> 17 634	<i>Pesti Hírlap</i> 10 991	<i>Pesti Hírlap</i> 1180	<i>Pesti Hírlap</i> 680	<i>Pesti Hírlap</i> 30 485
<i>Népszava</i> 4349	<i>Népszava</i> 3305	<i>Népszava</i> 669	Nincs adat	<i>Népszava</i> 8323
<i>Új Nemzedék</i> 11538	<i>Új nemzedék</i> 1323	Nincs adat	Nincs adat	<i>Új Nemzedék</i> 12861
<i>Világ</i> 8108	megszűnt	megszűnt	megszűnt	<i>Világ</i> 8108
	<i>Magyarság</i> 5778	<i>Magyarság</i> 995	Nincs adat	<i>Magyarság</i> 6773
62840	39654	3334	680	Összes szószám

Forrás: saját szerkesztés

Az 1920-1940-ig tartó időintervallumban összesen 17 alkorpuszt sikerült összeállítani, amelyek közül egyedül a *Pesti Hírlap* szerepel minden vizsgált évben. A többi napilap vagy megszűnt, vagy pedig nem jelentek meg a békeszerződéssel kapcsolatos újságcikkek. A táblázatból jól látszik, hogy a legtöbb szöveg 1920-ban a békeszerződés aláírásakor jelent meg a témában (szószám 62840), valamint, hogy a *Pesti Hírlapban* írtak a legtöbbet Trianonról.

2. táblázat

A rendszerváltás utáni szövegtörzs szószám szerint alkorpuszonként

	1990	1995	2000	2005	2010	Összesen
<i>Magyar Nemzet</i>	5467	5328	12482	10442	14720	48439
<i>Népszabadság</i>	3902	4312	3216	2029	13292	26751
<i>Népszava</i>	14242	2539	1554	3526	2621	24482

Forrás: saját szerkesztés

A második szövegtörzsben összesen három politikai napilap szerepel: a *Népszabadság*, a *Magyar Nemzet* és a *Népszava*. Itt összesen 15 alkorpuszt alakítottam ki, mivel mind az öt évben (1990, 1995,

2000, 2005 és 2010) mindhárom újság folyamatosan működött, és az évforduló előtt egy héttel, valamint utána is egy héttel találtam a témával foglalkozó újságcikkeket.

A két szövegtörzs szövegei tehát két korszakot ölelnek fel, az 1920-40-ig tartó történelmi időszakot és az 1990-től 2010-ig tartó történelmi időszakot, összesen 32 alkorpuszt. Az első szövegtörzset korabeli szövegtörzsnek, a másodikat pedig rendszerváltás utáni szövegtörzsnek fogom nevezni a továbbiakban.

II.3. A narratív pszichológiai tartalomelemzés menete a saját kutatásban

II.3.1. Csoportközi elfogultság/valencia vizsgálata

A saját kutatásban található 32 szövegtörzsen először lefuttattam a NarrCat számítógépes program értékelés modulját, amely a szófaj és az értékelés szerinti annotációs jegyekkel jelöli meg a kulcsszavakat és külön szótárakba rendezi azokat. A NarrCat moduljai a Nooj nyelvtechnológiai rendszerben működnek, amely lehetővé teszi nagy terjedelmű digitalizált szövegtörzsek morfológiai és szintaktikai elemzését több nyelven.

3.táblázat

A NarrCat értékelés modul szótárai

Szófaj		Pozitív	db	Negatív	db
Melléknév		bölcs	317	jogtalan	582
Ige		vitézkedik	122	kizsákmányol	317
		éljenez		tiltakozik	
Főnév	Melléknévből	bölcsesség	317	jogtalanság	582
	Igéből	éljenzés	122	tiltakozás	317
Határozó	Melléknévből	bölcsen	317	jogtalanul	582
	Igéből	éljenezve	122	tiltakozva	317

Forrás: Bigazzi-László-Csertő [2006]

Az értékelő kulcsszavak szófajukat tekintve lehetnek melléknévek, igék, főnevek és határozók. A melléknév és ige szótárakat az MTA Nyelvtudományi Intézetének használati gyakoriság szerint összeállított digitális szótáraiból állította össze a narratív kutató csoport (Bigazzi, László, Csertő [2006]). A valencia szerinti pozitív illetve negatív értékelések külön szótárakba kerültek. Mivel az értékelések tulajdonságokban és cselekvésekben realizálódnak, amelyeket melléknévvel és igével fejez ki a nyelv, így a főnév-és határozószókat az értékelő melléknévekből és igékből képzett főnevekből, illetve határozókból hozták létre. Az értékelő modul jelenleg arra képes, hogy az értékelő kulcsszavakat ragozott formában felismeri a szövegben, illetve az elváló igekötős igéket és igei határozókat azonosítja, majd a találatokat pozitív vagy negatív jelzővel látja el. Az értékelések

referenciáinak (ki értékeli kit) azonosításához és az érzelmi-kognitív tartalom szerinti osztályozásához szoftveresen támogatott manuális elemzésre van szükség. (Csertő, László [2016])

Saját kutatásomban először az értékelés modult lefuttattam az újság és év szerint csoportosított szövegeken a Nooj számítógépes szövegelemző programban, amely a szövegben a közeli kontextussal együtt adja ki a találatokat, (3-4 szó a talált szó előtt és után) valamint a valencia értéket is hozzárendeli. Ezeket a szavakat azután kikerestem a word dokumentumokban is. Mivel az értékelések referenciáit ilyen módon nehéz megállapítani, hiszen a kiemelt szöveggörnyezetben nem biztos, hogy szerepel az állítmány alanya, vagy tárgya, ezért az értékelés tárgyát a talált szó kontextusából állapítottam meg. Saját kutatásomban arra is kíváncsi voltam, hogy az értékelés tárgya milyen kisebb csoportokat jelöl a saját csoporton és a külső csoporton belül, ezért egyszerű szógyakorlati vizsgálatot végeztem a magyar csoportra és a külső csoportra utaló szavak kikeresésével a szövegből. Majd ezeknek a csoportra utaló szavaknak a környezetében vizsgáltam meg, hogy találkozik-e a csoportra vonatkozó pozitív vagy negatív értékelést.

Így az értékelés tárgya kódolásakor a magyarok kategóriájába kerültek a magyarok, mint a nemzet egésze, valamint az elszakított területek magyarsága, nemzeten belüli politikai szerveződések, egyesületek, a politikai elit (kormány, nemzetgyűlés vagy ház) és a politikai pártok csoportjai, valamint a politikai szereplők. A szöveggörpuszokban a saját csoport összetétele a vizsgált időszakról függően változik. Ugyanígy a külső csoport is több kisebb csoportból áll, tulajdonképpen az első és második világháborúban Magyarországgal hadban álló, vagy Magyarországot támogató nemzetek és nemzetiségi csoportok, az őket képviselő politikai pártok és egyéni szereplők. A nemzetiségek sokszor magyar elnevezéssel szereplenek a szöveggörpuszokban, a leggyakoribb, hogy a szlovákokat tótnak, a románokat oláhnak nevezik. Jellemző továbbá, hogy az 1920-as körpuszban az antant jelenik meg ellenséges csoportként, mint a külső csoportok egy nagyobb csoportja, míg az 1930-as szövegekben a kisantant. A kutatásban mind a saját csoport, mind a külső csoport esetében a szövegekben szereplő politikai csoportok és szereplők változnak, azaz a nagyobb csoportok összetétele változik, azért is, mert a napilapokban a trianoni békeszerződés történetének elmesélése és értékelése mellett az aktuális történelmi események is ábrázolásra kerülnek.

II.3.2. Az értékelői perspektíva és a narrátori értékelések tartalmára vonatkozó vizsgálat menete.

A perspektíva szerinti kódolásban narrátori és szereplői perspektívát különítettem el, valamint a narrátori értékelések kognitív vagy érzelmi tartalmát vizsgáltam. Mivel nem állt rendelkezésemre a perspektíva modul, az értékelés tartalmát pedig mindenképpen manuálisan kell végezni, ezért ezeket kézzel kerestem ki a szövegből. A manuális kódolást csak a második szöveggörpuszon, a rendszerváltás utáni napilapokon végeztem el. Először is az értékelő modullal kapott szavakat

megjelöltem a rendszerváltás utáni szövegekben is, mintegy referenciapontként, majd újra olvastam a szövegeket. Az értékeléseket most már az összes mutatóval táblázatokba rendezve kódoltam.

4.táblázat

Példa a csoportközi értékelés dimenzióira

narrátor	értékelő szereplő	értékelt szereplő	kit/mit	értékelés	valencia	érzelmi fókusz	perspektíva
újságíró		(magyar)	irredenta	kényszeres volt	negatív	érzelmi	múlt/jelző
újságíró		(cseh)	Benes	megátalkodott a bűnben	negatív	érzelmi	múlt
	Benes (cseh)	(magyar)	Ausztria-Magyarország	idézte elő a háborút	negatív	kognitív	múlt
	vecsési baloldal (magyar)	(jobboldal)	Megmaradás emlékmű	nincs szükség	negatív	érzelmi	jelen
Martin József		(magyar)	Gróf Apponyi és a magyar béke delegáció	valójában semmit sem értek el	negatív	érzelmi	múlt

Forrás: saját szerkesztés

II.3.3. Saját csoport értékelői perspektívája a politikai irányultság szerint

A magyar csoportot politikai irányvonalak mentén differenciáltam, azaz minden politikai napilaphoz egy korabeli politikai csoportot, pártot vagy irányvonalat rendeltem, és feltételeztem, hogy az adott politikai napilap a hozzá rendelt csoport értékeléseit képviseli. Ezeket a politikai irányultságokat azután elhelyeztem a jobb, illetve a bal politikai kategóriákban. A különböző politikai irányultságú napilapok esetében a narrátor és a szereplők csoportközi értékelései, mind a saját csoport, mind a külső csoportot illetően elfogultságot mutatnak a politikai csoporttagság mentén.

A politikai irányultság perspektívájából történő csoportközi értékeléseket mind a 32 alkorpuszban vizsgáltam.

Ezután a politikai irányultság szempontjából végzett csoportközi értékeléseket hosszsmetszeti vizsgálatnak vettem alá, így a bal, illetve a jobboldal traumafeldolgozási folyamataira következtettem.

II.3.4. Az érzelmek relatív gyakoriságának vizsgálata

A sajtószövegek érzelemvizsgálatára során a saját és külső és csoportnak és a narrátornak tulajdonított érzelmek összgyakoriságát vizsgáltam az időben előrehaladva, valamint a jobboldali és a baloldali újságokban a saját és külső csoportnak és a narrátornak tulajdonított érzelmeket.

A szövegek automatizált vizsgálatát az érzelmek szempontjából Fülöp Éva végezte el a NarrCat számítógépes program érzelem moduljával. Az érzelemgráfot 2006-ban Fülöp Éva és László János fejlesztették ki. Az érzelemmodul szótárában szereplő szavakat a Magyar Értelmező Kéziszótár szavai közül válogatták, összesen 700 szó került a szótárba. A kontextuális egyértelműsítést és a toldalékolt

változatok felismerését lokális nyelvtanok teszik lehetővé a NooJ nyelvtechnológiai rendszerben. Az érzelemszótár szavai deskriptív érzelemmegjelölések, amelyek érzelmi folyamatokra és állapotokra utalnak, mint például, düh, öröm, stb. (Fülöp [2010]) Az érzelemszavak a modulban külön kategóriákba rendeződnek:

1. érzelmek valenciája szerint pozitív (például öröm, elégedettség, remény) és negatív érzelmek (szenvedés, csalódás, nyugtalanság)
2. depresszív (szomorúság, elégedettség)
3. morális érzelmek: a) önkritikus (szégyen, büntudat) b) önfelnagyító (büszkeség, elégedettség) c) társkritikus (utálat, harag)
4. történelmi pálya érzelmek (remény, félelem, szomorúság, lelkesedés, csalódottság)

A szövegekben előforduló érzelmek kódolása és kategorizálása után azok eloszlását vizsgáltam az egyes csoportok és a narrátor között. Az érzelmek átélőinek illetve fogadóinak azonosítása az Atlas.ti programmal történt.

Az eredmények bemutatásakor az érzelmek relatív gyakoriságát adtam meg, azaz a szöveg szószámához viszonyított előfordulását, amit úgy kaptam, hogy az egyes alkorpuszokban talált érzelmek számát elosztottam a szöveg szószámával és megszoroztam 100-zal.

II.3.5. A szélsőséges érzelmek relatív gyakoriságának vizsgálata

A szélsőséges érzelmek gyakoriságának vizsgálatára szélsőséges érzelem modult készítettünk Fülöp Évával és László Jánossal [2012] a NooJ nyelvtechnológiai rendszerben. A modul szótárainak elkészítéséhez a trianoni békeszerződésről szóló sajtószövegeket használtuk adatbázisként. A két szövegtörzshöz szógyakorisági vizsgálatot végeztünk, azaz az összes, a két szövegtörzshöz használt szót megszámláltuk, és abc szerinti sorrendbe rendeztük a NooJ program gyakoriságkereső funkciójával. Majd a két szövegtörzshöz szavai közül kiválogattuk azokat, amelyeket a trianoni traumára vonatkozóan gondoltunk. Összesen 965 szó került be a szótárba.

(Például: megtépdél, megtípor, megtizedel, megvérez, meggyaláz, meggyilkol, mérég, merénylet, mézárszék, nemzethalál, nemzetrontás, népességcsönkítés, népességcsönkolás stb.)

A saját kutatásban a szélsőséges érzelem modult lefuttattam a 32 alkorpuszra és a találatok relatív gyakoriságát adtam meg a jobboldali és a baloldali napilapokban.

II.3.6. Tagadások relatív gyakoriságának vizsgálata

A tagadások relatív gyakoriságának vizsgálata a Nooj nyelvtechnológiai rendszerben kifejlesztett tagadás gráffal készült. (Hargitai, Naszódi, Kis, Nagy, Bóna, László [2005])

A tagadás lehet explicit vagy nyílt (pl. nem, ne, nincs, sincs) és implicit, vagy rejtett (pl.-tlan, tlen fosztóképző). A tagadás nyelvi markerei a szövegben:

5. táblázat
A tagadás nyelvi markerei

Nyelvi jegyek	TAGADÁS	
	EXPLICIT	IMPLICIT
Létige tagadó alakjai	nincs, nincsenek, sincs, sincsenek	
Tagadó- és tiltószavak	nem, ne, sem, se, dehogy	
Névmások	semmi, senki, sehány, semennyi, semmilyen, semelyik, semekkora	
Határozószavak	sehol, sehova, soha, sose, sehogy, semmire, semminél, semmihez, semmiképp, stb.	
Fosztóképzők	-talan	-tlan, -tlen, -atlan, -etlen, -telen, -tlanul, -tlenül, -talanul, -telenül, -atlanul, -etlenül, -mentes
Bizonyos névutós szerkezetek	nélkül, kívül, helyett, dehogy	

Forrás: Hargitai-Naszódi-Kis-Nagy-Bóna-László [2005]

Saját kutatásomban ugyanúgy, ahogyan a szélsőséges érzelem gráfot, a tagadás- gráfot is lefuttattam a 32 alszövegkorpuszon, majd a találatok relatív gyakoriságát adtam meg százaléks arányban a jobboldalinak és a baloldalinak tekintett napilapokban.

III. Hipotézisek

A narratív pszichológiai mutatók és a traumafeldolgozás folyamatának összefüggéseire vonatkozó hipotézisek:

1. A trianoni trauma egy csoportközi konfliktusban keletkezett identitássérülés eredménye, ezért a helyreállítás folyamatának vizsgálatában megkülönböztetjük a saját és a külső csoportnak tulajdonított mentális tartalmakat és ezek pozitív vagy negatív értékét.
2. Ideális esetben az idő előrehaladása lesz a feldolgozást meghatározó legfontosabb tényező.
3. A traumatikus eseményt közvetlenül követő időszakban mind a saját csoportnál, mind a külső csoportnál a traumatikus esemény elbeszélésben erős érzelmi telítettséget és kevés kogníció lesz érzékelhető. A nagy érzelmi bevonódás magas számú érzelmi kifejezés használatával jár: explicit érzelmek, érzelmi értékelés és erős érzelmi töltetű szavak használata a kognitív kifejezésekkel szemben.
4. A korai narratívumokban megjelenik a regresszív működésmód: primitív elhárító mechanizmusok, mint például a tagadás és a negatív szándékok és érzések kivetítése.
5. Az elsődleges és a kollektív érzelmek, a szélsőséges érzelmek és a tagadás nyelvi formáinak relatív gyakorisága és a traumafeldolgozási folyamat között az alábbi összefüggést feltételezem: a traumafeldolgozás első szakaszában ezeknek a mutatóknak a száma magas lesz, majd a traumafeldolgozás időbeli előrehaladásával párhuzamosan csökken.
6. A csoportközi értékelés és a traumafeldolgozás összefüggését három szemantikai dimenzióban vizsgálom és ezekre állítok fel hipotéziseket:

Csoportközi elfogultság: pozitív és negatív valencia: Feldolgozatlan traumára utal, ha éles különbség jelenik meg a saját csoport és a külső csoportok értékelésében, a saját csoport értékelését pozitív a külső csoportét negatív túlsúly jellemzi. Ez a mintázat a saját csoport esetében a felelősség áthárítását jelenti a külső csoportra, és egy olyan narratívát implikál, amelyben a saját csoport jóvátételre tart igényt, mivel a felelősség a negatív eseményért a negatívan értékelt csoportot terheli. A trauma feldolgozás előrehaladását az jelzi, ha a saját csoport pozitív értékelése és külső csoport negatív értékelése is csökken. Így a felelősség is megszűnik, a saját csoport szerepe a negatív esemény elbeszélésében hangsúlyos lesz.

A jelenre vonatkozó relevancia hangsúlya: narrátori és szereplői értékelések

A saját csoport és a külső csoport értékelését tulajdonképpen a narrátor és a csoportot képviselő szereplők végzik. A narrátor általában a jelen pozíciójából tekint a múlt eseményeire, a szereplők értékelései viszont a múlthoz tartoznak.

Az években előre haladva a traumafeldolgozással párhuzamosan azt feltételezem, hogy a feldolgozás folyamán a narrátori értékelések aránya csökkenni fog, ami az esemény jelenre vonatkozó következményeinek csökkenését is jelenti, és azt vetíti előre, hogy a feldolgozás a befejezés felé tart.

A zavartalan traumafeldolgozás esetén a narrátori értékelésekben az érzelmi értékelések aránya fokozatosan csökken, az érzelmi fókusz dominanciája így csökken, a racionális belátásé pedig nő.

7. Ugyanakkor a narrátori értékelések a jelen perspektívájából történnek, de nem csak a jelen eseményeit, hanem a múlt eseményeit is értékelik. A sajtószövegekben a múlt eseményeinek értékelése magas érzelmi tartalommal, azaz bevonódással jár együtt. Ezért a narrátori értékeléseket érdemes megkülönböztetni abból a szempontból is, hogy a múlt eseményeire, vagy pedig a jelenre vonatkoznak-e, és ezeknek milyen az érzelmi fókusza. A narrátori értékelések vizsgálatára bevezettem az énről szóló elbeszélések vizsgálatokor használt *visszatekintő, átélő és újraátélő* perspektíva fogalmát. Bár az énről szóló elbeszélések narrátora az én, aki átélte az életeseményt, a rendszerváltás utáni szövegtörzsemben a narrátorok nyilvánvalóan nem a kortársak, a csoportról szóló elbeszélések mégis hasonló mintázatot mutatnak.

Az énről szóló elbeszélésekben az elbeszélői perspektíva két idősíkot kezel az elbeszélés helyzetének, az élettörténet-mondás eseményének idősíkját, tehát azt az időbeli pozíciót, amely az elbeszélő jelene, és az élettörténetben elbeszélte események idői síkját, amelyek a jelen pozíciójához képest a múltban történtek. (Pólya, [2007])

A *visszatekintő narratív perspektíva* használatakor az elbeszélői nézőpont az elbeszélés helyzetéhez, az elbeszélés tartalma pedig az elbeszélte eseményekhez kapcsolódik időben. Az *átélő narratív perspektíva* az elbeszélői nézőpont és a narratív elemek is az elbeszélte események idejében lokalizáltak. Az *újraátélő narratív perspektíva* esetében az elbeszélői nézőpont és a narratív elemek egyaránt az elbeszélés helyzetéhez kapcsolódnak. A visszatekintő perspektíva dominanciája az eseményről szóló elbeszélésben az adott identitás-elem rendezettségére, a trauma feldolgozottságára utal. Míg az *átélő* és *újraátélő* perspektíva alkalmazása érzelmi kiegyensúlyozatlanságra, a trauma újraátélésére utal. Az *átélő* és *újraátélő* perspektíva használata a csoport negatív történelmi eseményének elbeszélésekor a csoportot ért trauma feldolgozatlanságára utal. Főként abban az esetben, ha a felidéző maga nem is élte át az eseményt, hanem mint a csoport egyik tagja emlékezik az ősök sérelmére, úgy mintha ő is átélte volna.

Azt állítom tehát, hogy a rendszerváltás utáni szövegekben megjelenik az átélő és újraátélő narrátori értékelői perspektíva a múlt eseményeinek értékelésében, annak ellenére, hogy az értékelő, a magyar csoport tagja nem élte át személyesen a traumát. Ezeknek a narratív pszichológiai markereknek a használata a választott trauma ismertetőjegye a szövegekben.

8. Volkan [1998] választott trauma fogalma és a pszichés trauma, valamint veszteség feldolgozás modellje egy olyan mintázatot kínál, amely alkalmas arra, hogy leírjuk a trianoni

békeszerződés kollektív emlékezetben tárolt szociális reprezentációit. Az állítom tehát, hogy a trianoni békeszerződés a magyar nemzeti csoport választott traumája, mivel a múltbeli csoport identitásfenyegetésként élte meg, és ettől kezdve a csoport mentális reprezentációiban identitásfenyegetésként jelenik meg, sőt az aktuális csoportközi konfliktusok alkalmával akár a csoportidentitás alapjává is válik.

9. Azt állítom, hogy a pszichés trauma és ezáltal a választott trauma kódjai alapján leírható a trianoni békeszerződés médiareprezentációja a korabeli (1920-1940) és a rendszerváltás utáni napilapokban, amelyben jelentős szerepe van egy ideológiai áramlatnak, a revízióknak.
10. A pszichés traumának a kódjai, amelyeket most már a választott traumára is kiterjesztettem, és a hozzájuk kapcsolódó mentális reprezentációk tulajdonképpen egy olyan dramatikus narratíva kódjai, amely mindenki számára ismerős és az általam vizsgált médiaszövegekben tetten érhető. A trauma struktúrájának feltárására a narratív pszichológia módszerét használom, mégpedig úgy, hogy a traumatikus tünetek és a gyógyulási folyamat szakaszainak megjelenésével párhuzamosan azokat a nyelvi modulokat alkalmazom, amelyek releváns információval szolgálhatnak a trauma állapotát illetően. Ezek a dolgozatban a csoportközi értékelés modulja, a tagadás, a csoportközi érzelmek, és a szélsőséges érzelem modul és a perspektíva modul. A pszichés trauma forгатókönyve a következőképpen alakul a trianoni békeszerződésről szóló újságszövegek longitudinális vizsgálata alapján:

1.1920. békeszerződés aláírása: hirtelen sokk 2. 1930. rituális gyász, harag ismérvei: tagadás, ellenállás, bosszú, jóvátétel követelése. A revíziós propaganda hatására a veszteségből traumatikus esemény válik. 3.1935. Jóvátétel követelése. 4. 1940. területvisszacsatolások: a jogos elvárás beteljesült. 5. 1947. Párizsi béke: retraumatizáció. 1940-1990 nincs hír: lappangás időszaka (elfojtás) 6. 1990-2010. gyógyulás: trauma narratívumok.

IV. A narratív pszichológiai kutatás eredményei

IV.1. A csoportközi értékelés valenciája szerint

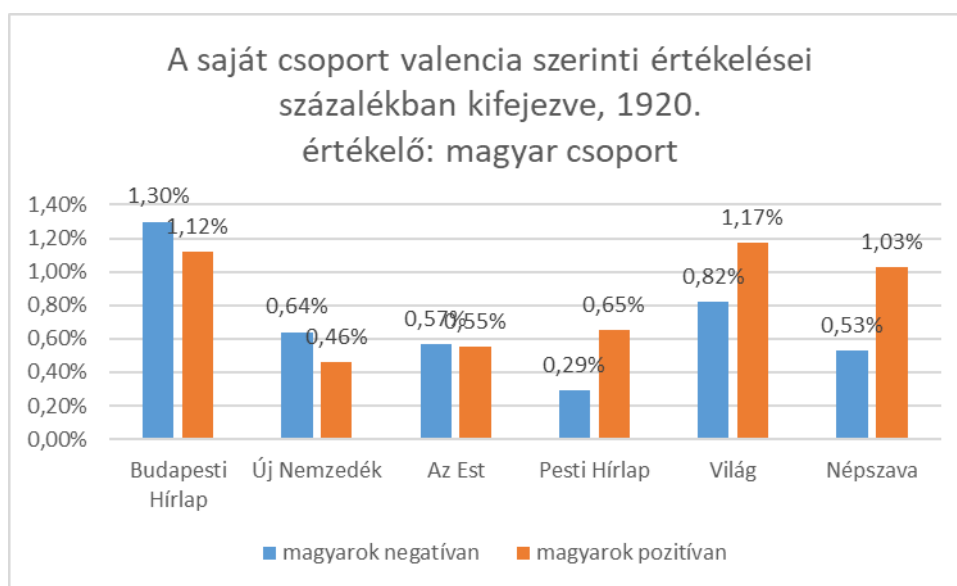
A saját csoport értékelései 1920

A csoportközi értékelések valenciájára vonatkozó hipotézis szerint azt vártam, hogy a traumatikus esemény megtörténte után az 1920-as szövegekben a heves sokk narratív pszichológiai jellemzői mutatkoznak meg, azaz a saját csoport pozitív, és a külső csoport negatív értékelései lesznek túlsúlyban. Az 1920-as szövegekben a saját csoportot a magyar nemzet egésze jelenti. A vizsgált hat napilapban a magyarok egészére vonatkozó leggyakoribb szavak a következők: *magyar(ok)és Magyarország (888), nemzet (387), nép (102), főváros és Budapest (143)*. A nemzet egésze pedig további négy csoportra osztható: az elszakított országrészek képviselői, a politikai szervezetek, a

pártok, és magyar politikusok. A csoportközi értékelés során ezeket a szereplőket a magyar csoport részének tekintem.

A magyar csoportra vonatkozó pozitív és a negatív értékelések relatív gyakoriságát az 1920-as szövegtörzsben újságonként vizsgáltam, és százalékos formában adtam meg. (A saját csoportra és a külső csoportokra vonatkozó negatív és pozitív értékelések számát elosztottam az újság összes szószámával és megszoroztam százzal.) Az eredményeket az 1. diagram szemlélteti.

1. diagram

Forrás: saját szerkesztés

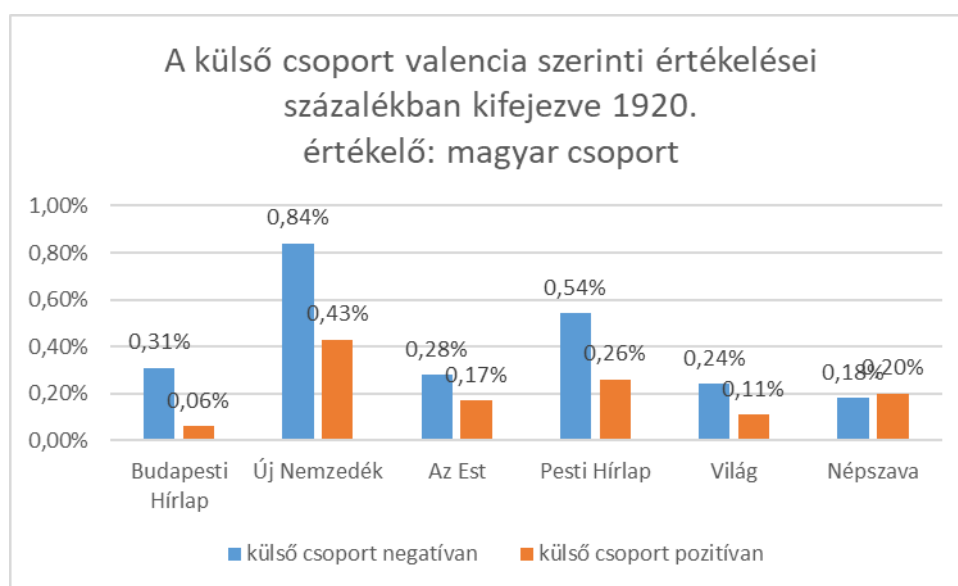
A csoportközi értékelések valencia szerinti eloszlásában a saját csoportra vonatkozó negatív értékelések aránya jól láthatóan magasabb a pozitív értékelések arányánál két napilapban 1920-ban, a *Budapesti Hírlapban* és az *Új Nemzedékben*. Ennek oka, hogy a *Budapesti Hírlap* és *Új Nemzedék* a saját csoporton belül a *kormányt* és a *nemzetgyűlést* feltűnően sokszor negatíván értékeli. Mivel ezek az értékelések is egy halmazba kerültek a magyar csoportra vonatkozó értékelésekkel, ezért az egész csoportra vonatkozó negatív értékelések száma is nőtt ebben a két napilapban. Ez az eredmény arra utal, hogy a két újságban reprezentált politikai csoport tagjai számára a *kormány* és a *nemzetgyűlés* ellenséges csoportok. Ez a megállapítás helytálló, hiszen a trianoni békeszerződés aláírásának napja előtt valóban konfliktus alakult ki a kormány és a pártok között arra nézve, hogy a kormány ne írja alá a békeszerződést. A negatív és pozitív értékelések szószámhoz viszonyított aránya az *Az Estben* csaknem azonos szinten van, míg a másik három napilapban, a *Pesti Hírlapban*, a *Világban* és a *Népszavában* a pozitív értékelések aránya jóval meghaladja a negatív értékeléseket. A *Pesti Hírlapban* a magyar csoporton belül a *kormány* (105), és *Apponyi* (50) a *Világban* az *elszakított országrészek képviselői*(50), a *Népszavában* pedig a *szociáldemokraták* (20) vannak túlréprezentálva, a pozitív értékelések arányát ezeknek az ágenseknek az értékelése növeli.

A külső csoport értékelései 1920.

A külső csoportra vonatkozó szavak kategóriájába az antant, a Népszövetség és Európa tartoznak, valamint a kisebb csoportokra jellemző szavak, így az európai országok etnikai elnevezései, a Magyarországon élő nemzetiségekre utaló szavak, a szomszédos államokra utaló szavak, és a külföldi politikusok nevei. Ezeket az ágenseket a külső csoportba soroltam a vizsgálatban.

A külső csoportra vonatkozó pozitív és a negatív értékelések relatív gyakoriságát az 1920-as szövegkorpuszban újságonként vizsgáltam, és százalékos formában adtam meg, ugyanúgy, ahogyan a saját csoportra vonatkozó értékeléseket. (A saját csoportra és a külső csoportokra vonatkozó negatív és pozitív értékelések számát elosztottam az újság összes szószámával és megszoroztam százzal.) Az eredményeket az 2. diagram szemlélteti.

2.diagram

Forrás: saját szerkesztés

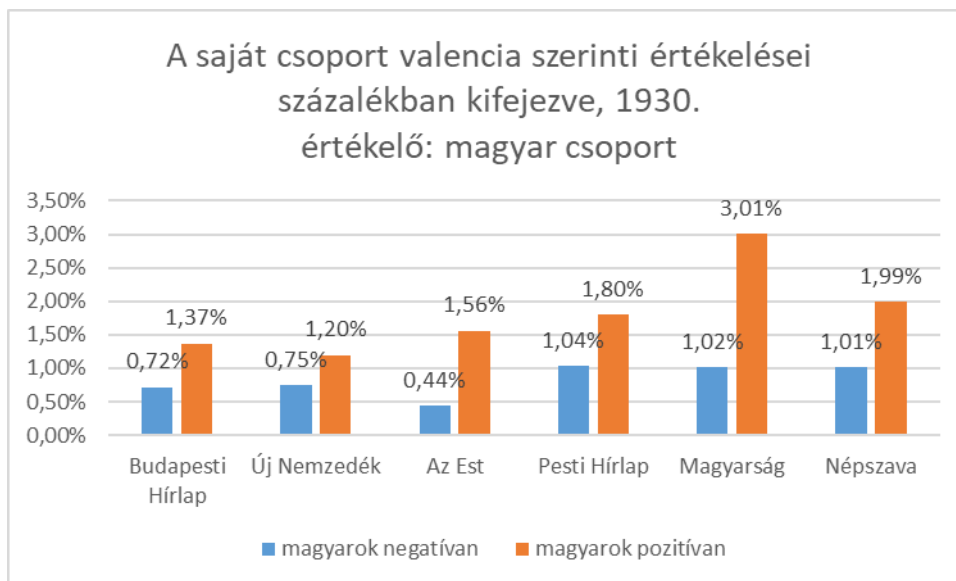
A csoportközi értékelések eredménye az 1920-as korpuszban, hogy a külső csoportokra vonatkozó negatív értékelések csaknem minden napilap esetében magasabbak, mint a pozitív értékelések, de ezek szószámhoz viszonyított aránya összességében nagyon alacsony, egyik újság szövegkorpuszának esetében sem éri el az egy százalékot. Így is kiemelkedő azonban az *Új Nemzedékben* és a *Pesti Hírlapban* a külső csoport negatív értékeléseinek aránya. Az *Új Nemzedékben* az *antant*(36) és a *csehek*(19) kapnak a legtöbbször negatív értékelést, míg a *Pesti Hírlapban* a *románok* (27). Ezeknek a csoportoknak az értékelése tehát növeli az egész külső csoport negatív értékeléseinek arányát.

A csoportközi értékelésre vonatkozó hipotézis szerint, közvetlenül a traumatikus esemény bekövetkezése után a saját csoport külső csoportra vonatkozó negatív értékelései a narratívumokban magasak, ez jelzi a saját csoportot ért sokkhatást. Az 1920-as szövegekre vonatkoztatva ez a hipotézis teljesült.

A saját csoport és a külső csoport értékelései 1930.

1930-ban viszont a csoportközi értékelések vizsgálatakor a magyar csoport kiemelkedően magas pozitív értékelést kap mind a hat szövegtörzs esetében, (*Budapesti Hírlap, Új Nemzedék, Az Est, Pesti Hírlap, Magyarság, Népszava*) aminek a magyarázata az, hogy az „egész világ magyarsága“ a revíziót támogatja. Az egész világ magyarságába beletartoznak a magyarországi pártok, a határon túli magyarok, és a Revíziós Liga propagandájának hatására létrejött, a nyugati nagyhatalmak nagyvárosaiban élő magyar baráti társaságok. Az 1930-ban vizsgált hat napilap szövegtörzsében a saját csoportra vonatkozó negatív és pozitív értékelések szószámhoz viszonyított arányát a 3. diagramon ábrázoltam. (negatív és pozitív értékelések száma/szószám x száz)

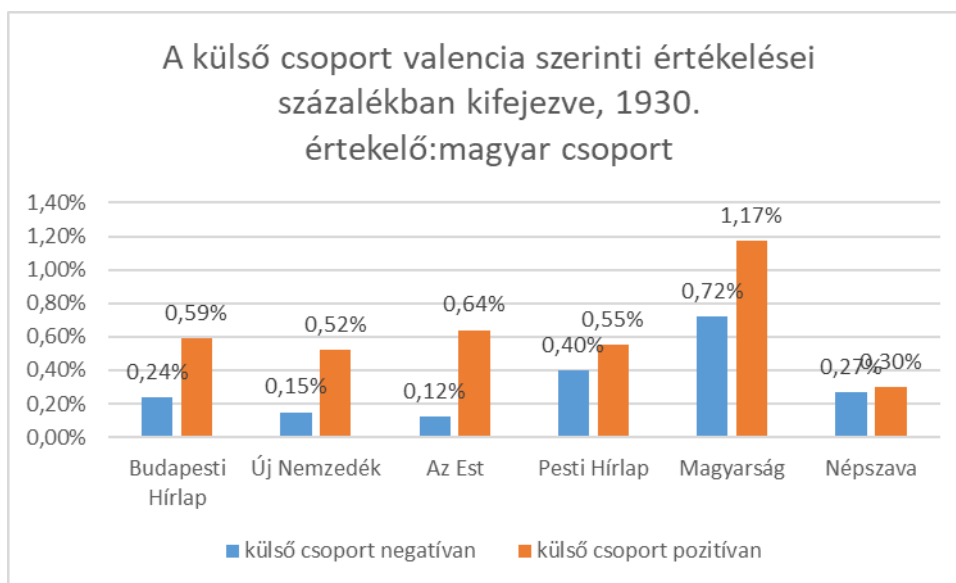
3. diagram

Forrás: saját szerkesztés

Ezzel párhuzamosan a külső csoportokra vonatkozó értékelések meglepő eredményt mutatnak, ugyanis az 1930-as szövegtörzsekben a külső csoportokra vonatkozó pozitív értékelések kétszer olyan magasak, mint a negatív értékelések. Ez az eredmény azért lehetséges, mert a szövegekben tulajdonképpen csak egy ellenséges külső csoport jelenik meg, és ezek a csehek, az összes többi külső csoport, akiről említést tesznek a szövegek, olyan nemzeti csoportok, akik támogatják a magyar békerevíziót, vagy olyan külföldön működő magyar szervezetek, amiket a magyar kormány működtet. Ez pedig a szerkesztők napirendkijelölő funkciójára és a revíziós propaganda hatékonyságára utal. A külső csoportra vonatkozó negatív és pozitív értékelések relatív gyakoriságát százalékban kifejezve a 4. diagram szemlélteti.

4.diagram

Forrás: saját szerkesztés

A két mutató tehát, amelyek értékeinek az idő előre haladtával párhuzamosan csökkennie kellene, nem csökken, hanem a saját csoportra vonatkozó pozitív értékelések 1930-ban kiugróan nőnek 1920-hoz képest, és a külső csoport pozitív értékelései is nőnek, a negatív értékelései pedig csökkennek. Ez afelé mutat, hogy a saját csoport önértékelése pozitív, a saját csoport megerősödött.

1935-ben a magyar csoportra vonatkozó pozitív értékelések kicsivel alacsonyabbak, mint a negatív értékelések, a külső csoport negatív értékelései viszont kiugróan magasak a sajtószövegekben. Ezek az értékelések szélsőséges értékelések, amelyek szintén nem az elaboráció irányába mutatnak. 1940-ben egyetlen napilap maradt a jobboldalon, a *Pesti Hírlap*, amelyben a saját csoport értékelései pozitívak és a külső csoporté is pozitívak. A külső csoportok itt a szövetséges német és olasz csoport, akik segítettek a cél, a területi revízió elérésében.

A rendszerváltás utáni korpuszban a magyar csoport negatív értékelései minden vizsgált évben (1990, 1995, 2000, 2005, 2010) jóval meghaladják a magyar csoport pozitív értékeléseit. A saját csoport negatív értékelései a traumafeldolgozás szempontjából az érzelmi elaboráció felé mutatnak, abban az esetben, ha egyforma szinten vannak a pozitív értékelésekkel, és a külső csoport negatív és pozitív értékelései is alacsony szinten vannak. Saját vizsgálatomban azonban a magyar csoportra vonatkozó negatív értékelések nyers gyakoriságának száma mind az öt vizsgált évben jóval magasabb, mint a pozitív értékelések száma. Ugyanígy a külső csoportra vonatkozó negatív értékelések száma is magas. A mindkét csoportra vonatkozó negatív értékelések magas számának egyik magyarázata lehet a traumafeldolgozás szempontjából, hogy a saját csoport saját magának és a külső csoportnak is ugyanolyan felelősséget tulajdonít a csoportközi konfliktusban, tehát megkezdődik a traumafeldolgozás.

Ugyanakkor a saját kutatásban az értékelés tárgyának meghatározása azt a problémát veti fel, hogy a magyar csoporton belül vannak olyan kisebb csoportok, amelyek a szöveg beszélőjével nem azonos

nézőpontot képviselnek, viszont az értékeléskor a magyar csoport, mint az értékelés tárgya kategóriába kerültek, így torzítják az eredményeket.

A másik probléma, hogy a politikai oldalak szerinti besorolás során nem állíthatom, hogy a jobb, illetve baloldali alkorpusz 1920-tól kezdve 2010-ig végig ugyanazt a jobb, illetve baloldali nézetrendszert képviseli, így a csoportközi értékelések értékelője/narrátora/beszélője nem ugyanaz 1920-ban, mint például 1995-ben. Mint láttuk, egyes napilapok esetében konkrétan mellérendelhetők politikai csoportok, például a szociáldemokraták a *Népszavához* a korabeli korpuszban, vagy a Fidesz-MKPP a 2000-es évektől *Magyar Nemzethez*, más esetekben azonban a csoportok csak homályosan körvonalazódnak a sajtószövegekben. Mindenesetre az 1930-as szövegkorpuszban a revíziós gondolat erőteljesen kidomborodik a *Pesti Hírlapban*, amely az egyetlen napilap a mintában, ami a korabeli korpusz minden évében szerepel és amelynek a nézőpontja ezután felbukkan az 1995-ben a *Magyar Nemzetben*, és meghatározó lesz továbbra is ebben a napilapban Trianonnal kapcsolatban.

A másik fontos eredmény, hogy a szövegkorpuszokban a trianoni évfordulókkal párhuzamosan zajló események és ezek szociális reprezentációi a sajtószövegekben befolyásolják a narratív pszichológiai mutatókat. A sajtószövegek vizsgálatakor ezért érdekesebb lett volna a csoportközi értékelés esetében csak a véleményműfajokat vizsgálni. A hírműfajok beemelésével a kutatásba azonban képet kaphattunk arról, hogy az aktuális politikai események, amelyek a csoportidentitást veszélyeztetik, előhívják a csoport választott traumáját. Illetve a traumatikus esemény, Trianon évfordulója idézi a kollektív emlékezetbe az aktuális identitásfenyegetést.

Az is lényeges eredmény, hogy bár csoportközi értékelésekről és csoportközi érzelmekről beszélünk, de a sajtószövegekben nagyon kevés esetben fordulnak elő explicit csoportértékelések. Az értékelők valójában az eseményt értékelik, és nem az abban résztvevő csoportokat, főként a rendszerváltás utáni korpuszban. Érdekes azonban, hogy a sajtószövegekben, akkor amikor trianoni traumáról vagy tragédiáról beszélnek a narrátorok, akkor a magyar csoport az értékelés tárgya. Akkor azonban, amikor trianoni diktátumról beszélnek a szereplők, akkor a béke aláírói az értékelés tárgyai.

IV.2. Értékelői perspektíva és narrátori érzelmek

A traumafeldolgozás állapotára vonatkozó megállapításokat tovább árnyalják az értékelői perspektíva és a narrátori értékelések tartalma szempontjából elemzett adatok. Saját kutatásomban a szereplői és narrátori értékelői perspektívát csak egy alszövegkorpuszban vizsgáltam, az 1995-ös alkorpuszban, mintegy kísérletszerűen az általam kigondolt elemzési módszer alapján. Mivel a rendszerváltás utáni alszövegkorpuszokban sok az értékelő szöveg, amely a traumatikus esemény okait és következményeit tárgyalja a múltban, ezért a narrátori értékelések a múlt eseményeire és szereplőire is vonatkoznak. A narrátori értékeléseket felosztottam a múlt eseményeit és a jelen eseményeit értékelő perspektívákra, és bevezettem az énről szóló elbeszélések vizsgálatakor használt *visszatekintő*, *átélő* és *újraátélő* perspektíva fogalmát a narrátori értékelések esetében. Valamint a szereplői elbeszéléseket is

visszatekintő perspektívának vettem, kognitív tartalom mellett. Hipotézisem szerint a trauma feldolgozatlanságára utal, ha a narratívumban magas számú átélő és újraátélő narrátori perspektíva jelenik meg a visszatekintő perspektívával szemben.

6. táblázat

A narrátori perspektíva ideje és tartalma

	narrátori jelen	narrátori múlt	szereplői
érzelmi	átélő perspektíva	újraátélő perspektíva	
kognitív		visszatekintő	visszatekintő

Forrás: saját szerkesztés

Az 1995-ös alkorpuszban tehát megnéztem a narrátori és a szereplői értékelések relatív gyakoriságát és a találatokhoz kognitív, illetve érzelmi tartalmat rendeltem. Ezután megnéztem azt is, hogy az értékelés tárgya, azaz az esemény, vagy az esemény szereplője a múlthoz vagy a jelenhez tartozik.

7. táblázat

Átélő, újraátélő és visszatekintő perspektíva 1995.

Magyar Nemzet 1995	narrátori jelen	narrátori múlt	szereplői
érzelmi	9	66	
kognitív	0	15	103
Népszabadság 1995			
érzelmi	12	41	
kognitív	11	26	43
Népszava 1995			
érzelmi	5	8	
kognitív	1	3	57

Forrás: saját szerkesztés

Az eredményekből jól látszik, hogy az átélő és újraátélő perspektíva használata mindhárom napilapban kevesebbszer fordul elő, mint a visszatekintő perspektíva használata. A *Magyar Nemzetben* 77 az átélő és újraátélő perspektíva 118 visszatekintő, a *Népszabadságban* 53 az átélő és újraátélő perspektíva és 80 a visszatekintő, a *Népszavában* pedig 13 és 61 a két gyakoriság. A rendszerváltás utáni napilapokban azt vártam, hogy a narratív perspektíva érzelmi telítettsége csökken és a kognitív belátása nő.

Ezzel párhuzamosan pedig a múltra reflektáló, érzelmileg telített narrátori értékelések száma is csökken.

Az egyetlen 1995-ös szövegtörzshez kapott eredmény ennek a hipotézisnek megfelel.

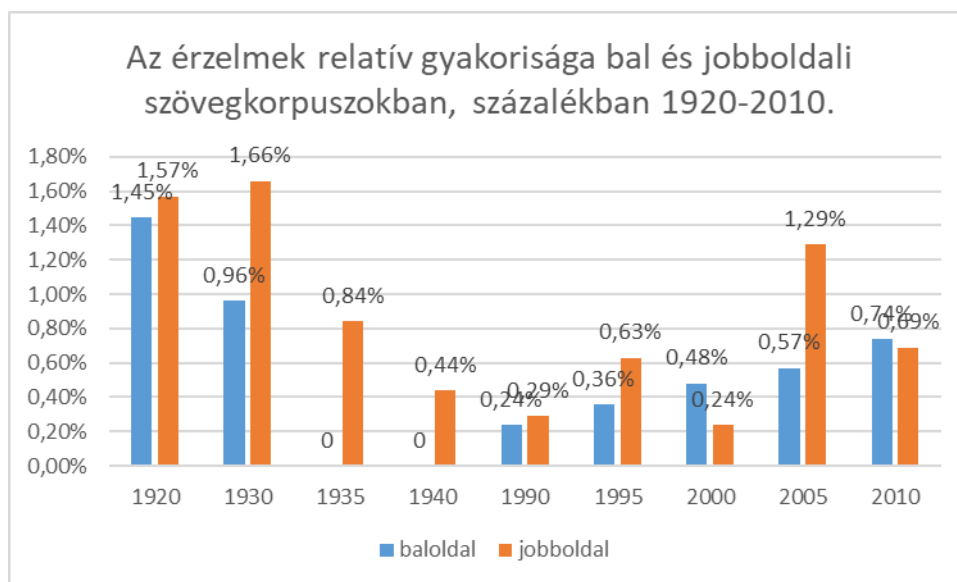
Sajnos, azonban a kódolások manuálisan történő lassúsága miatt nem készítettem el az összes szövegtörzshez az elemzést, így a további eredményekről csak feltevéseim lehetnek. A traumafeldolgozással párhuzamosan a traumatikus esemény bekövetkeztétől az időben előre haladva a narrátori átélő és újraátélő perspektíva csökken.

IV.3. Traumafeldolgozás és érzelmek

A kollektív érzelmek relatív gyakorisága

Pennebaker [2001] nyomán feltételeztem, hogy a trauma által kiváltott sokk először érzelmekkel teli narratívát implikál, majd az idő előrehaladtával az érzelmeket felváltják a kognitív kifejezések, ez a tendencia megfigyelhető csakúgy a személyes élettörténetben, mint a csoporttörténetben. A trianoni évszázadról szóló magyar sajtószövegek esetében a kollektív érzelmek előfordulási gyakoriságát vizsgáltam a bal és a jobboldali szövegtörzshez évenkénti bontásban. Az érzelmek gyakoriságát százalékban adtam meg a bal- és a jobboldali szövegtörzshez vonatkoztatva. Azaz például az 1920-as baloldali szövegtörzshez előforduló érzelmek számát elosztottam a baloldali szövegtörzs összes szó számával, és megszoroztam százzal. Az eredményeket százalékokban megadva a 3. diagram szemlélteti.

3. diagram

Forrás: saját szerkesztés

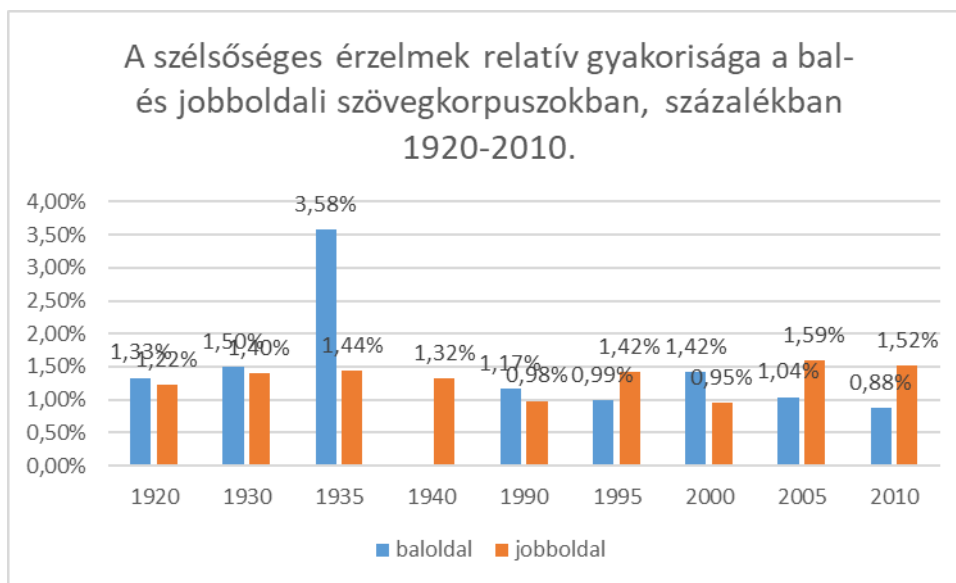
A 3. diagramon jól látható, hogy a traumatikus eseményt közvetlenül követő években mért érzelmegyakoriságok mindkét politikai oldal szövegtörzshez viszonylag magasak. Az

érzelmekategóriák közül egyik sem emelkedik ki: mind a pozitív, mind a negatív, mind az önkritikus, mind a társkritikus, mind az önfelnagyító, mind a történelmi-pálya érzelmek egyaránt magas értéket mutatnak. Az érzelmek aránya 1940-ig csökken, majd a rendszerváltás után emelkedik.

A szélsőséges érzelmek relatív gyakorisága

A kollektív érzelmek vizsgálatán túl egy úgynevezett szélsőséges érzelmek szótárt készítettünk, (Fülöp, László, Ilg [2012]) amelybe az erős érzelmi telítettségű szavak kerültek. (Halál, gyilkos, széttép, csonkítás, stb.) A szótárt a teljes sajtókorpusz anyagából alakítottuk ki, és ezt a szótárt alkalmaztam a szövegek vizsgálatára. A szélsőséges érzelmek esetében a saját és külső csoport, valamint a narrátor perspektíváját nem vizsgáltam, csak a szélsőséges érzelmek előfordulására voltam kíváncsi a jobboldali és a baloldali napilapokban. Az arányt ugyanúgy állapítottam meg, mint a csoportközi értékelés esetében. (szélsőséges érzelmgyakoriság száma korpusonként/összes szó x100) A szélsőséges érzelmek szöveghez viszonyított száma mind a jobboldali, mind a baloldali újságok esetében némi növekedést mutat 1935-ig. 1935-ben az egyetlen baloldali szövegben, a *Népszava* vezércikkében kiugróan magas ez a szám. 1990-től a jobboldali napilapokban magasabb a szélsőséges érzelmek aránya, mint a baloldaliakban. Az eredményeket a 4. diagram szemlélteti.

4. diagram

Forrás:saját szerkesztés

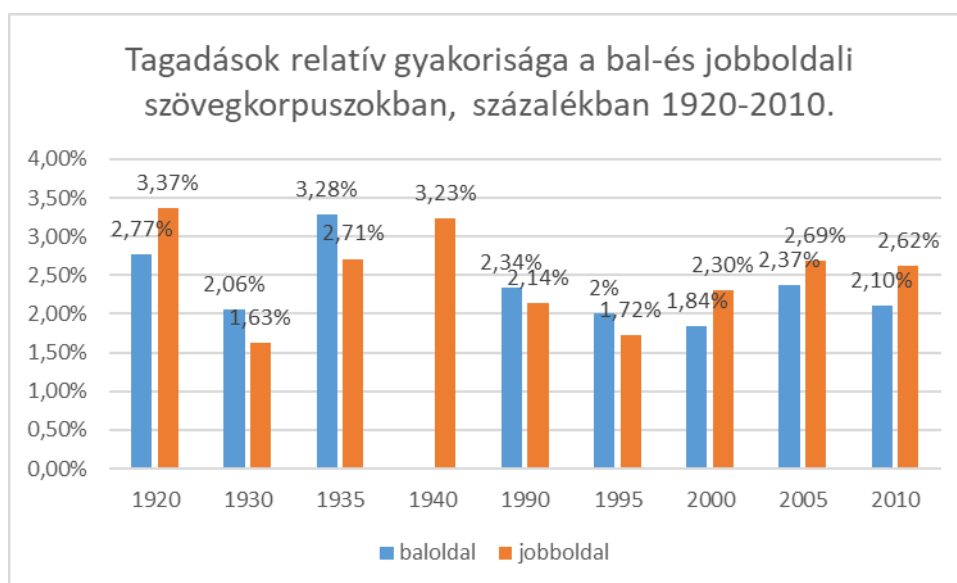
A tagadások relatív gyakorisága

A trianoni sajtókorpuszban megfigyelhető, hogy gyakori a tagadások, a „Nem, nem soha“ típusú toposzok használata. Az egyéni traumák és veszteségek feldolgozásának, a gyászmunkának az első fázisa az Volkan [1998] választott trauma modellje alapján a veszteség tagadása. A tagadás nyelvi formáinak azonosítására a narratív pszichológiai kutatócsoport tagjai dolgoztak ki algoritmust. (Hargitai, Bóna, Kis, Nagy, Naszódi és László [2005])

A jobboldali és baloldali korpuszokban évenkénti bontásban vizsgáltam a tagadások arányát, hasonló módon a szélsőséges érzelmek vizsgálatához. (Tagadás találatok száma/összes szószám x 100)

Az 5. diagramon jól látható, hogy a tagadások aránya 1920. jobboldali szövegtörzékében a legmagasabb, 1930-ban azonban csökken, de ezután mindkét politikai oldalon emelkedik és viszonylag magasan 2 és 3 százalék között van.

5. diagram

Forrás:saját szerkesztés

A kollektív érzelmek vizsgálata során azt az eredményt kaptam, hogy az érzelmek relatív gyakorisága közvetlenül a traumatikus esemény bekövetkezése után magas a sajtószövegekben, tehát 1920-ban és az események megismétlésekor 1930-ban. Ugyanígy a tagadások relatív gyakorisága is magas ebben a két évben. Ez az eredmény megfelel az érzelmvizsgálat során felállított hipotézisnek.

Az eredmények azt mutatják, hogy a trianoni békeszerződés nemzetet érintő traumatikus jellege a sajtószövegekben is megjelenik. A történelmi trauma megtörténte utáni időszakban a politikai szereplők, a szemtanúk, a kortársak, a veszteség átélői szólalnak meg, akik a kommunikatív emlékezet szereplői. A békeszerződésről szóló sajtószövegekben a magyarokra a szélsőséges érzelmek átélése és a veszteség tagadása jellemző, valamint a saját csoport magas önértékelése és a külső csoport leértékelése, ami identitásfenyegetettséget jelent. A harmincas-negyvenes években ez a tendencia nem csökken, sem a jobboldali, sem a baloldali sajtószövegekben. Erőteljes csökkenő tendencia sem a szélsőséges érzelmek, sem a tagadások esetében nem mutatható ki. Csökkenő tendenciát

tulajdonképpen csak a saját csoport pozitív értékelése mutat a rendszerváltás utáni sajtószövegekben. A szélsőséges érzelmek és a tagadás, valamint a külső csoportnak tulajdonított negatív érzelmek folyamatos jelenléte a jobb és baloldali szövegekben egyaránt arról tanúskodnak, hogy a trauma feldolgozása nem haladt előre.

V. Összefoglalás

A trianoni trauma most már a traumatikus esemény bekövetkeztétől a 2010-ig szemlélve Volkan választott trauma foratókönyve alapján az alábbi módon írható le:

Az 1920-as szövegekben a haragra és tagadásra utaló narratív pszichológiai tartalmak, valamint a gyászszertartások a békeszerződés elleni tiltakozás megnyilvánulásai. 1930-ban ezek a rituálék megisméltődnek az évfordulón (a legtöbb újságcikk arról számol be, hogy öt percre megáll az élet, ugyanúgy, mint 1920-ban, és a revíziót képviselő egyesületek megemlékezéseket tartanak) és az ismétlés célja a csoport identitásának megerősítése, amely a közös sérelemre épül, és alappillére a jogos jóvátétel, azaz a revízió. Az 1930-as szövegek nagy része másról sem szól, csak az irredenta szervezetek megemlékezéseiről, amelyek szinte az egész világot behálózzák, és követelésüknek hangot adva memorandumokat küldenek a Népszövetséghez. Könnyen belátható, hogy a revízió, ami a közvéleményben az irredentizmussal azonos, nem az elveszített tárggyal való megbékélés irányába lendítette a nemzeti csoportot. Az 1940-es újságcikkben pedig már gyász helyett diadalról beszélhetünk, hiszen ahogy a *Pesti Hírlap* írja:

„A trianoni béke aláírásának huszadik évfordulójára a trianoni határok egy része már összeomlott, két országrész boldogan visszatért az anyaország kebelére. Reméljük, nincsen már messze az az évforduló, amikor az egész határ csak emlék lesz, és végleg szétfoszlik a trianoni szerződés minden igazságtalansága, és minden ostobasága.” (Pesti Hírlap, 1940. 06.04.)

A történetírásból tudjuk, hogy a diadal nem tartott sokáig, az 1947-es párizsi béke lényegében a trianoni határokat állította vissza. Mivel a szövetséges hatalmak mellett a szovjet vezetésnek is fontos szerepe volt a párizsi béke feltételeinek megszabásában, ezért a magyar politikusok a második világháború után a revíziós törekvésekkel teljesen felhagytak. Trianon igazságossá vált a magyar propagandában, a hivatalos történetírásban, az újságok hasábjain és a történelemkönyvekben. A nemzetiségek felkeltek a „népek börtöne” a Monarchia ellen, tehát a hivatalos állásfoglalás szerint jogosak voltak a románok és a csehek önállósodási törekvései, amiket a békeszerződés szentesített. Ez a Trianon narratíva uralta a szocializmus éveit a nyolcvanas évekig, a téma kutatása pedig tilalom alá került, és „még mélyebb csend vette körül a szomszédos országokban élő magyarok helyzetét, sorsát.” (Ormos, [1990] *Magyar Nemzet*)

Az általam vizsgált napilapok közül a *Magyarság*, a *Pesti Hírlap*, a *Népszava* és az *Új Nemzedék* maradtak fenn 1944-ig, ezek közül csak a *Pesti Hírlapban* emlékeztek meg 1940-ben Trianonról. 1945-ben ezek közül a lapok közül csak a *Népszava* indult újra február 2-án, de nem találtam június 4-

e környékén Trianonról szóló szövegeket sem az 1945-ös lapszámban, sem később 1990-ig. A *Magyar Nemzet* 1938-ban indult a *Magyarságból* kivált Pethő Sándor szerkesztésében és 1944-ig jelenhetett meg, de ebben az időszakban nem vizsgáltam. Viszont 1945. május 1-jén indult újra és máig működő napilap, a szocializmus időszakában azonban nincsenek cikkek a Trianoni évforduló környékén. A rendszerváltás után vizsgált harmadik napilap a *Népszabadság*, melynek elődje az 1942-ben megjelent *Szabad Nép*. A *Népszabadság* ezen a néven 1956 november 2-án jelent meg először, azonban sem a *Szabad Nép* sem a *Népszabadság* nem ír 1990 előtt az évforduló környékén Trianonról.

Ez azt jelenti, hogy az általam vizsgált újságszövegek 1920 és 1940 között egy olyan drámát rajzolnak meg, amelynek a kimenetele tulajdonképpen nem tragikus. A valóban tragikus végről, a második világháború lezárásáról tehát nincs anyagom.

Annak ellenére, hogy a második világháború lezárása, a párizsi béke (1947) majdnem ugyanolyan területvesztéssel járt, mint az első világháború, szinte ötven éven keresztül hallgatás övezte azt a koncepciót, hogy a trianoni békeszerződés egy újabb háború magvait vetette el, tulajdonképpen a második világháború kirobbanásának oka. A korabeli szövegekben ez jóslatként folyamatosan megjelenik, egy olyan kontextusban, amiben a békét diktáló felek az elkövetők, és a magyarok az áldozatok. A rendszerváltás után visszatér ez a magyarázat, és immár nagyon könnyű párhuzamot vonni a két béke között, hiszen az elkövetők ugyanazok, és a veszteség is hasonló. Így nem csak a traumatikus esemény ismétlődik meg a párizsi béke képében, de a hozzá kapcsolódó mentális reprezentációk is. Mondhatni, hogy az áldozati narratíva van forgalomban, még napjainkban is, jó példa erre a Német Megszállás Áldozatainak állított emlékmű körüli vita 2014-ben.

Nyilvánvaló, hogy abban az időszakban, amit lappangásnak nevezek, voltak utalások Trianonra,¹ ha nem is az évforduló környékén, ennek bizonyítása azonban alaposabb kutatást igényel.

Saját kutatásom szövegei tehát kilencven évet ölelnek fel a magyar nép történetéből, ebben a történelmi időszakban három olyan eseményt említhetünk, ami területvesztéssel fenyegetett. Ezek a trianoni békeszerződés (1920), a párizsi békeszerződés (1947) és a rendszerváltás (1989). Mindhárom esemény magában rejti a traumává válás lehetőségét, hiszen szimbolikusan vagy valóságosan az ország szétdarabolásának veszélye állt fenn, ami egyben a nemzeti csoport identitásvesztését is jelentheti. (A rendszerváltáskor a parlamenti pártok fontosnak tartották annak a deklarációnak a megalkotását, amelyben a határokat egymással egyetértve lezárták tekintik.)

¹ „Ám a magyar értelmiség apránként megtalálta a módját annak, hogy a Trianon szót elkerülve, mégis elkezdjen Trianonról beszélni. Mint több és több anyagot hordtak össze, mind több és több cikket, tanulmányt és könyvet írtak, amelyek közvetve Trianonról szóltak. A 80-as évek elején azután megjelent a „Trianon” szó is.” (Ormos, 1990. Magyar Nemzet)

Úgy tűnik tehát, hogy az az esemény, ami újra és újra a korai traumára emlékezteti vagy a korai traumát hívja elő a magyar csoportból nem más, mint az fenyegetés, hogy az országát feldarabolják, a magyar csoport szétszakad, széthullik.

Összességében a dolgozatban Volkan választott trauma koncepciójának alátámasztására a narratív pszichológiai tartalomelemzés módszerét alkalmaztam a korabeli és a rendszerváltás utáni napilapok vizsgálatokor. A narratív pszichológia traumafeldolgozásra vonatkozó mutatóival kapcsolatos hipotézisek nem minden esetben teljesültek a teljes szövegtörzs longitúdinalis vizsgálatokor, a trianoni trauma nem a feldolgozás felé tart, hanem inkább az aktuális politikai események és politikai erők hatására választott traumaként működik.

VI. Hivatkozások (Tézisfüzet)

1. Csertő, I., László J., [2016]: A csoportközi értékelés, mint a csoporttrauma érzelmi indikátora a nemzeti történelem elbeszéléseiben. In: Sepsi Enikő, Deres Kornélia, Czeglédy Anita, Szummer Csaba (szerk.) *Studia Caroliensia: Nyelv, Kultúra, Identitás: A Károli Gáspár Református Egyetem 2015-ös évkönyve*. Budapest: L'Harmattan; Károli Gáspár Református Egyetem, [2016] pp. 305-331.
2. Ehmann, B. [2005]: Élettörténeti traumákról szólórövid beszámolók idői szerveződésének vizsgálata az INTEX tartalomlemező szoftverrel. In: *MSZNY 2005, III. Magyar számítógépes Nyelvészeti Konferencia*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport. pp. 299-307.
3. Erős, F. [2007]: *Trauma és történelem. Szociálpszichológiai és pszichoanalitikus tanulmányok*. József Műhely Kiadó. Budapest
4. Fülöp, É. [2010]: *A történelmi pálya és a nemzeti identitás érzelmi szerveződése*. Doktori értekezés, PTE.
5. Gyáni, G. [2010]: *Az elveszített múlt*. Nyitott Műhely. Budapest
6. Hargitai R.-Naszódi M.-Kis B.-Nagy L.-Bóna A.-László J. [2005]: A depresszív dinamika nyelvi jegyei az én-elbeszélésekben. A LAS-vertikum tagadás és a szelf-referencia modulja. *Pszichológia*, 25,2 pp.181-199.
7. Hermann, J [2011]: *Trauma és Gyógyulás*. Háttér Kiadó- NANE Egyesület. Budapest
8. Kovács, Éva [2015]: Trianon, avagy „traumatikus fordulat” a magyar történetírásban. *Korall*, 59. pp.82-107.
9. LaCapra, D. [2001].: *Writing History, Writing trauma*. The Hopkins University Press. Baltimore
10. Laplace, J., Pontalis, J.B. [1994]: *A pszichoanalízis szótára*. Akadémiai Kiadó. Budapest
11. László, J. [2005]: *A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába*. Pszichológiai Horizont 3. Új Mandátum Kiadó. Budapest
12. László, J. [2012]: *Történelemtörténetek*. Akadémiai Kiadó. Budapest
13. Pennebaker, J. W. [2001]. A stressz szavakba öntése: egészségi, nyelvészeti és terápiás implikációk. In: László, J - Thomka, B. (szerk.) *Narratív Pszichológia. Narratívák 5*. Kijárat Kiadó. Budapest. pp.189-205.
14. Pólya T. [2007]: *Identitás az elbeszélésben. Szociális identitás és narratív perspektíva*. Új Mandátum Kiadó. Budapest
15. Ricoeur, P. [2006]: *Memory, History, Forgetting*. Chicago University Press. Chicago.
16. Romsics, I. [2010]: *Trianon okai*.

17. Volkan, Vamik D [1998]: *Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*. New York:Farrar, Straus and Giroux, Inc.

VII. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke

1. Ilg, B. [2021]: The representation of the Trianon trauma as a chosen trauma in the political newspapers 1920-2010. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*.2021/1
2. Ilg, B [2021]: A trianoni trauma, mint a magyar csoport választott traumájának kutatása az 1920-ban megjelent politikai napilapokban. *Jel-Kép*. 2021/1
3. Ilg, B. [2009]: A nemzeti identitás vizsgálata élettörténeti elbeszélések tartalomelemzésével a vajdasági magyarság körében. In: Róka Jolán (szerk.): *Annales Tomus II*. Budapest, Századvég Kiadó. pp.101-115
4. Fülöp, É., Ilg, B.,Csertő, I, Szabó, Zs., Slugoski, B. és László, J.[2012]: Emotion elaboration of collective traumas in historical narratives. In: Forgas J.,Vincze O.,László J. [2014] (szerk.): *Social Cognition and Communication*. New York: Psychology Press, [2014] pp.245-262. (Sydney Symposium for Social Psychology)
5. Vince, O., Ilg, B. Pólya, T [2012]: The role of narrative perspective in the elaboration of individual and historical traumas. In: Forgas J.,Vincze O.,László J. [2014] (szerk.): *Social Cognition and Communication*. Psychology Press. New York pp. 229-244.